

Nepomuki Szent János és a szimbolikus tér

(Egy szakrális kisemlék-típus „üzeneteinek” változásai)

 JÓZSEF LISZKA

246(437.6)

 St. John of Nepomuk and the symbolic space. Changes of the „messages”
 of small sacred relics types

904(437.6)

726(437.6)

 Keywords: Folk religion. Small sacred relics. Counter reformation. Change of empires. South Slovakia.

Annak idején, amikor először a nyilvánosság elé léptünk a Fórum Kisebbségkutató Intézet komáromi Etnológiai Központja szervezeti keretei között létrehozott Szakrális Kisemlék Archívummal (vö. Liszka 2002b), mégpedig egy fényképkiállítás keretében, amely a dél-szlovákiai tájak szabadban álló szakrális kisépítményeiből, objektumaiból adott válogatást, egy kritikusunk megjegyezte, hogy miért propagáljuk Nepomuki Szent Jánost, a cseh terjeszkedés szimbólumát. Szerinte ugyanis a szentnek szinte minden dél-szlovákiai római katolikus faluban megtalálható szobrai 1918 után, a „cseh megszállást” követően állították, mintegy a szimbolikus térkijelölés folyamánként. Az okoskodás persze nem nélkülözött minden logikát, hiszen az 1340 táján a dél-csehországi Nepomuk városában született későbbi szent köztudomásúan IV. Vencel cseh király udvari gyóntatója volt, majd máig pontosan nem tisztázott körülmények között 1383-ban a Moldva hajjai közt lelte halálát. Földi maradványai a prágai Szent Vitusz-kegyesegyházban nyugszanak, szobra 1683 óta a prágai Károly hídon díszel, az ellenreformáció és a Habsburg-dinasztiai törekvések részeként 1721-ben boldoggá, majd nyolc év elteltével szentté avatták. Tisztelete azonban a hivatalos egyházi jóváhagyásnál jóval régebbi keletű, hiszen az egyházi ellenkezések dacára már a 16. századból vannak adataink elsősorban a cseh nyelvterületen tapasztalható nagy népszerűségére. Amolyan univerzális szentként kezdte pályafutását, hiszen a rossz hírtől éppúgy óvott, mint a különféle betegségektől vagy tűzvészről, de a szép halál elősegítője is volt, emellett a vízi mesterségeket űzőknek (hajósok, vízimolnárok, tutajosok) is patrónusa. Miközben Csehországnak is védőszentje (főleg a külvilág szemében afféle cseh nemzeti szent), Európában ma több ezer (ha nem tízezer!) szabadban álló szobra található, így az általunk kutatott térségben, tehát a mai Dél-Szlovákia területén is szép számmal van képviselve. Mi több, olyan plasztikájáról is tudunk (pl. Komárom: 1709), amely még a szentté avatás előtt állíttatott!¹

A fentebb idézett felvetésre akkor azt tudtam mondani, hogy ez szinte biztosan nem így van (mármint az, hogy Dél-Szlovákiában 1918 után a csehszlovák államiságot mint-

---

1. Nepomuki Szent János életére és kultusza terjedésére további részletekkel és irodalommal lásd: Liszka 2000, 65–79. p.; Liszka 2002c.

egy megszilárdítandó emelték volna a Nepomuki Szent János-szobrokat), hiszen a Szakrális Kismemlék Archívumban számon tartott, akkor jó pár tucatnyi (azóta jelentősen több) szobor állítási ideje zömében a 18–19. századra esik.² Az 1918-at követő időszakból jó, ha 1-2 szoborállítást tudunk adatalni, miközben az alaposabb kutatások azt is kiderítik, hogy ezek a látszólag újonnan felállított szobrok is régebbiek helyébe kerültek. Ilyen például a Deáki határában álló, stílusa alapján (mivel felirat nincs rajta) valamikor a 20. század elején állított szobor esete. Egy regionális lap, az *Érsek-Ujvár és Magyar Vidék* tudósításából nyilvánvalóvá vált, hogy egy régebbi, elkorhadt faszobor helyébe állították ezt 1933-ban (*Érsek-Ujvár és Magyar Vidék*, 1933. július 9. 8. p.). Nepomuki Szent János dél-szlovákiai szobrainak tehát biztosan nincs közük az 1918. október 28-án kikiáltott Csehszlovákia önnön határait mintegy utólag is legitimizáló szimbolikus térkijelöléshez.

Mint minden hasonló helyzetben, megestek természetesen akkor is önkényes beavatkozások a történelemben, de ezek nem Nepomuki Szent János ürügyén történtek. Vagy ha igen, akkor éppen ellenkező előjellel: nem állítottak, hanem szobrokat döntögettek le módszeresen! A nemzeti színezetű emlékeknek (királyszobrok, honvédszobrok, Petőfi-, Kossuth-szobrok, honfoglalás-emlékművek, címerek stb.) az új hatalom általi eltávolításával kapcsolatban már korábban is viszonylag sokat tudtunk (vö. L. Juhász 2010; Lipták 2000; Liszka 2002, 142–144. p.; Olay 1930, 231–270. p.; Végh 2003). Filep Tamás Gusztáv megkísérelte „tipologizálni” is a szoborrongálások, -döntögetések mozgatórugóit. Négy csoportba sorolja a „kipécézett monumentumokat”, mégpedig a Habsburgok, a Monarchia jelképei (császár- és királyszobrok), a „Magyar Királyság létét és történetét szimbolizáló emlékművek”, a magyar írók, költők emlékét őrző objektumok és végül a vallási tárgyú szobrok, emlékek csoportjába (Filep 2010, 133–134. p.). Jelen esetben bennünket most ez a legutóbbi kategória érdekelhet. Felvetődik a kérdés, mily mértékben tekinthetjük ezeket a szoborrongálásokat egészen a kormány szintjétől tudatosan szervezett akciósornak, vagy egyszerű spontán, ország-szerte elharapódzó megnyilvánulásoknak. Az egyértelmű választ még további kutatásoknak kell kideríteniük. Jelen ismereteink alapján én inkább azt mondanám, hogy alapvetően spontán, persze helyileg nyilván szervezett akcióról van szó. A vallási tárgyú szobrok számkák voltak a protestáns vagy éppenséggel ateista cseh lakosság (illetve az őket képviselő, Szlovákia területén állomásozó cseh sorkatonaság) szemében, az ellenreformáció időszaka óta elfojtott sérelmeket éppúgy felidézték, mind az ellenreformáció fő támogatója, a Habsburg-ház iránti ellenszenveket. Ezzel lehet magyarázni, hogy a prágai Týni- vagy Teinfalt-templom előtti Mária-szobrot is ledöntötték (Olay 1930, 231. p.), és hogy a cseh és morva országrészekben ez a rongálási hullám, úgy tűnik, intenzívebb lefolyású volt, mint Dél-Szlovákiában.

Irena Bukačová egy rövid esszéjében a szakrális kismemlékek sorsáról elmélkedik, s ennek kapcsán megemlíti, hogy a monarchikus törekvések és az ellenreformáció jel-

2. Csak a Kisalföld szlovákiai részén az ezredforduló tájékán 106 szobróról volt már tudomásunk, s ez a szám azóta valamelyest növekedett is. Ezen objektumok jegyzékét, az állítás pontos vagy hozzávetőleges dátumával lásd: Liszka 2000, 78–79. p. A komáromi Szakrális Kismemlék Archívum jelenleg (2011) 118 Nepomuki Szent János-szobrot tart nyilván a vizsgált térségben.

képeinek tekintett Nepomuki Szent János-szobrokat³ Csehszlovákia 1918-as kikiáltása után, az új, csehszlovák államiség feletti eufóriában a túlbuzgó cseh hazafiak Cseh- és Morvaországban előszeretettel döntögették le, fejezték le, törték össze, illetve ásták el. A három ponttal záródó listáján konkrét esetek hosszú sorát idézi fel a szerző (Bukačová 2006, 16–17. p.). Az új államiség örömtias ünneplése vélhetően Dél-Szlovákiában (nem lévén jelentős cseh lakossága) a vallási tárgyú szobrok viszonylatában akkora pusztításokat nem hagyott maga után, de viszonylag gyakori szoborongálásokról (sokszor virágnyelven) az itteni helyi sajtó is beszámol. Az alábbiakban ezekből mutatok be néhányat.

Filep Tamás Gusztáv hívja fel a figyelmet (Filep 2010, 129–130. p.) a pozsonyi *Híradó*-ban megjelent cikkeire, amely 1919-ben különféle, szakrális rendeltetésű szobrok megrongálásáról tudósít:

Tovább csonkítják a szobrokat. Az ismeretlen vandálok tovább folytatják munkájukat, a szobor csonkítók most a város külterületén levő szent szobrokat rongálták meg. Mint értesülünk, a Károlyfalui úton levő szt. János szobornak ismeretlen tettesek letörték a kezét, a keresztet és egy rozsdás bajonettet állítottak a szobor mellé. Ugyancsak megrongálták a Kálvárián levő szentek szobrait, még pedig oly barbár módon, hogy némelyiknek a fejét is leütötték. Ismételten csak azt kérhetjük, mindent el kell követni, hogy kézre kerüljenek a vandálok; nem szabad nekik időt és bátorságot hagyni, hogy tovább pusztítsanak és fokozott védelmet kérünk a még ép műkincsekre – nincs oly sok – nehogy a barbár durvalelkűség újabb, talán helyrehozhatatlan károkat okozzon.

(*Híradó*, 1919. május 6. 4. p.)

A nyitrai vámhíd közelében álló Nepomuki Szent János-szobrot 1921 áprilisában ismeretlen tettesek ledöntötték és megcsonkították. Az esetről a *Nyitramegyei Szemle*⁴ is beszámolt, a sorok közt a „felelősökre” is utalva:

Ledöntötték a vámhíd melletti Szt. János szobrot. A nyitrai vámhíd mellett állott Szt. János szobrot múlt kedden este 10 óraker ledöntötték. A ledöntött szoborról a fejet kőzúzóval leütötték, s az így megcsonkított szobor ott hevert az országút szélén, amíg a püspöki vikárius nem intézkedett eltételéről. Ez a második ledöntött szobor Nyitrán. Első volt egy évvel ezelőtt a boldogasszonyi Mária szobor, melyet a ledöntésnél szintén ketté törték. Templomrablás, feszületgyalázás, szobor ledöntés és zúzás, a vallás megvetése, az erkölcs lábbal tiprása, a nép rontása, az ifjúság méltelyezése stb. stb. A felelősséget ezekért a „kultúrtényekért” azok viselik, akik okai annak, hogy ilyen állapotok keletkeztek.

(*Nyitramegyei Szemle*, 1921. április 17. 3. p.)

Filep Tamás Gusztáv a pozsonyi *Híradó* közleményei sorában is rábukkant egy, a nyitrai esetről szóló, ráadásul a nyitrai híradást két nappal megelőző tudósításra. Noha a

-
3. Az idézett tanulmányban különben Mária-szobrok megrongálásáról is szó van, hiszen ezeket is az ellenreformáció szimbólumainak tekintették, de jelen írásomban kizárólag a Nepomuki Szent János-szobrokkal kapcsolatos atrocitások bemutatására szorítkozom.
  4. Az adatra L. Juhász Ilona hívta fel a figyelmemet, amit ezúton is köszönök neki.

tőle megszokott precizitással idézi az egész cikket, a teljesség kedvéért nem lesz haszontalan ismét közreadni:

Nyitrán ledöntötték a Szent János-szobrot. (Saját tudósítónk jelentése.) Nyitrán f. hó 12-én este a Zobor felől hazatérő nyitrai polgárság elképedve látta, hogy a Hid-utcához legközelebbi fahid torkolatánál már egy emberöltő óta állott Szt. János szobor le van döntve. Szent János feje a szoborról letörve ott feküdt az ut porában. A közeli vámház alkalmazottai azonnal jelentést tettek a nyitrai rendőrkapitányságnak az esetről; széleskörű nyomozás indult meg, de mind ez ideig eredménytelenül. Az egyik kihallgatott tanú vallomásaiban csak annyit mondott, hogy este negyed tizkor a Zoborra menet látta, hogy előtte közvetlenül a szobor mellett indult meg négy egyenruhás férfi hirtelen s akkor vette észre ő a ledöntött szobrot. A városban felháborodással tárgyalják az esetet, és a vallásos érzületében sértett nyitrai polgárság meglepődéssel tapasztalja, hogy a rendőrkapitányság a legnagyobb eréllyel folytatja a vizsgálatot, habár kevés a remény, hogy az est homályában elkövetett merénylet tetteseit kikutathassák.

(Híradó, 1921. április 15. 3. p.)

A megrongált szobrot viszont rendkívül gyorsan helyreállították és újraszentelték, amiről a helyi lap szintén részletes tudósítást közölt. Noha a híradások az elkövetőkről nem szólnak, az újraszenteléskor összegyűlt nagy tömeg azt sejteti, hogy a garázdaságot nem helyiek követték el, viszont a katonaság hivatalos jelenléte arra enged következtetni, hogy a hatóság is igyekeztek elhatárolódni a szoborrongálóktól:

Visszaállítják Szt János szobrát. A Nyitrán ledöntött Nep. Szent János szobrot május 16-án ünnepélyesen visszaállítják. A gonosz tett elkövetései megcsonkított szobrot Juhari Károly jónevű templomi festő, akinek kőfaragó műhelye is van, magához vette és saját költségén díszesen helyreállítja.

(Nyitramegyei Szemle, 1921. május 1. 3. p.)

Újra áll Szt. János szobra. Nep. Szt. Jánosnak a nyitrai vámhíd mellett állott és néhány héttel ezelőtt ismeretlen tettesek által ledöntött szobrát megújítva ismét felállították ugyanazon a helyen, de az út másik, Tormos község felőli oldalán. Az új elhelyezés előnyös, mert a szobrot jobban kiemeli.

(Nyitramegyei Szemle, 1921. május 15. 3. p.)

Szobor megáldás. Pünkösöd hétfőjén ment végbe a nem rég Nyitrán ledöntött, de az egyházmegyei hatóság gondoskodásából újra felállított és megújított Nep. Szt. János szobor ünnepies megáldása. Az ünnep hatalmas vallás manifesztációjává vált, melyen sok ezer ember vett részt nem csak Nyitra város közeli környékéről, hanem messzebb fekvő vidékekről is. Nagy és impozáns körmenetben érkeztek meg a hívek Nagyszombat vidékéről, Pozsonyból pedig külön vonat hozta a résztvevők százait.

Délelőtt 1/2 9 órakor már teljesen ellepte a 6000 főre rugó sokaság a várterét, ahol az Immaculata szobor előtt felállított sátorban Ďurčiansky Demeter prépost kanonok, püspöki vikárius szt. misét celebrált. Mise után újra körmenetbe sorakozott a közönség és a püspöki vikárius és nagyszámú papság vezetése alatt a vámhíd melletti Szt. János szoborhoz vonult. A körmenethez egy század katonaság és részt vett benne a városi tanács,

Czobori Károly polgármesterrel az élen. A szobor megáldása után P. Tomsa Ambrus volt nyitrai, jelenleg galgóci Szt. Ferencrendi házfőnök alkalmi Szt. beszédet mondott. A sokaság, melyhez útközben is számos egylet és vidéki körmenet csatlakozott, ellepte a szobor mindkét oldalán elterülő rétséget, megszállotta a hidat és az országút testét is nagy hosszúságban. Az ünnepi szónoknak nehéz feladatot kellett megoldania, hogy eljuttassa szavát ennek a sokaságnak végső szárnyaihoz is. P. Ambrus erőteljes hangja megküzdött a nehézséggel, szép beszédje hallható volt az áhítatos tábor minden pontján.

A körmenet azután visszatért a városba, ahol a Szent Ferencrendiek templomában tartott *Te Deum* fejezte be a méreteiben és vallásos érzéseiben egyaránt nagyszerű ünnepélyt.

(Nyitramegyei Szemle, 1921. május 22. 1-2. p.)

Szinte ugyanebben az időben Kassán hasonló események zajlottak. Wick Béla Kassa műemlékeit bemutató két munkájában is említi egy, 1921. május 5-én „ledöntött és megcsonkított” Nepomuki Szent János-szobrot. Az esetről az általam átnézett korabeli helyi lapok (*Kassai Hírlap*, *Kassai Napló* és *Kassai Újság*) nem számoltak be. Wick az előbbieket írja a rongálásról, illetve a szobor felújításáról:

Az 1921-ben megcsonkított és ledöntött régi nep. szt. János szobor helyén, a kassai kath. hívek, közadakozásból vasrács ajtóval elzárt csinos kápolnát emeltek s abba a szentnek új szobrát helyezték el. Ezen emlékműnek ünnepélyes felavatása 1922. augusztus 15-én történt.

(Wick 1923, 87. p.)

Valamivel részletesebb, ám a fentieknek némileg ellentmondó a csaknem két évtizeddel későbbi leírása:

Nepomuki Szent János új emlékműve a Bankón a régi országút mentén az erdei hídnál. Az e helyen a szentnek 1888 óta négy faoszlopos tető alatt álló kőszobrát adáz kezek 1921. május 5-én ledöntötték és megcsonkították. A kassai katolikus hívek akkor közadakozásból vasrácsú ajtóval elzárt csinos vasbeton kápolnát emeltek s abba a szentnek új szobrát helyezték. A régi összetört szobrot az oltár alá falazták. Az emlékmű felavatása 1921. augusztus 15-én történt. A kápolna építője Wirth Gyula kassai építésmérnök volt.

(Wick 1941, 412–413. p.)

Az újraállításra vonatkozó híradásokat a korabeli kassai lapokban szintén nem találunk, ahogy a következő esetről sincs korabeli hírforrásunk. Szintén Wick Bélától tudjuk, hogy 1926. december 7-én, a Hernád hídja közelében álló, 1734-ben felállított Nepomuki Szent János-szobrot is „ledöntötték és darabokra törték”. Helyébe, legalábbis 1941-re új szobor került (Wick 1941, 412. p. Vö. Wick 1923, 86. p.).

A helyi sajtóból, illetve a lokális emlékezetből még nyilván további adatok is „előhívhatóak” lennének, de a tendenciát ennyi adat is igazolja. Nemcsak a pusztítás tényére utalnak ugyanis ezek a híradások, hanem a módszerre is, ami általában az egyszerű megsemmisítés mellett valamiféle büntetést, (csonkítás formájában megnyilvánuló) megalázást is jelent. Az, hogy a szobrot „mindössze” megcsonkítják, fejét leütik,

orrát, kezét letörik, megjelenik az imént idézett cseh- és morvaországi esetek egy részénél is, s archaikus szoborszemléletre vall. Az ellentábor megalázása mellett arra is tudniillik, hogy a hivatalos római katolikus szoborfelfogással ellentétben⁵ a szoborban magát az ábrázolt személyt, jelen esetben az adott szentet látják. Nemcsak készítőit, tisztelőit, az éppen leigázott népet alázzák meg ezzel, hanem magát a szobrot, áttételesen a szoborban megtestesülő személyt, jelen esetben Nepomuki Szent Jánost is. Ez a szemlélet kapcsolatba hozható azokkal a jelenségekkel, amikor a hívők az adott szentnek (általában Szent Orbánnal összefüggésben ismerünk erre példákat, de történetesen Nepomuki Szent János vonatkozásában is vannak ilyen adataink⁶) a szobrárt büntetik vagy jutalmazták (amennyiben elfagyott a termés, a szőlősgazdák saját patrónusukat, Szent Orbánt, pontosabban annak szobrát büntették: végigvonszolták a sárban, kövel megdobálták, puskával meglövöldözték stb. Vö. Liszka 2000, 135–136. p.).

Mindezek alapján feltételezhető, hogy további, mára csonka Nepomuki Szent János-szobrok, amelyekről egyébként más információink nincsenek, nem a természetet viszontagságai következtében sérültek, hanem szintén hasonló szoborrombolás áldozatai lettek (a komáromi Szakrális Kisművek Archivum dokumentációja alapján pl. Csölösztő, Érsekújvár, Garamkövesd, Málas, továbbá Ipolynagyfalu: Csáky 2011, 58. p.). Ez történhetett később is, hiszen a második világháború után egy ismételt rombolási hullámmal találkozunk. A szent szobrok, elsősorban a német feliratú szobrok csehországi pusztítására is sor került ebben az időben. Ezek között szép számban akadtak *lefejezett* Nepomuki Szent János-szobrok is (vö. Stein 2003, 31–32. p.).

Maga a szoborrombolás jelensége lényegében végigkíséri az emberiség, némileg szűkítve a kört: a kereszténység történetét. Legfontosabb állomásai a korai keresztény képrombolások, majd a 8–9. századi bizánci, s végül a reformáció korabeli pusztítások. A jelenség ideológiai vitákhoz, egyházszakadásokhoz, impériumváltásokhoz egyaránt köthető, s igen gyakran a politikai szempontokat sem nélkülözi (vö. Belting 2000, 151–152. p.; Greyerz 2000, 51–53. p.; Gamboni 1998). A reformáció korabeli képrombolásokhoz különféle legendák is kapcsolódnak (a megsértett szoborból vér folyik), ami aztán további zarándoklatokat, búcsújáró helyek kialakulását, még fokozottabb tiszteletet eredményezett (vö. Kretzenbacher 1977).

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy Nepomuki Szent János szobrai, patrocíniumai a szentté avatást (1729) követő időszakban egész Közép-Európában (így a mai Dél-

5. A tridenti zsinat közismert határozata értelmében a „szentek képmásai különösen a templomokban kell legyenek, és ezeket illő tiszteletben és tiszteletadásban kell részesítenünk, nem azért, mert azt hisszük, hogy valamilyen isteni erő van bennük, ami miatt tisztelni kell ezeket, vagy hogy valamit kérnünk kell ezektől, vagy hogy bizalommal kellene csüggeni a szentképeken, amiként egykor a pogányok tették, akik a bálványokba vetették bizalmukat, hanem azért, mert az irántuk tanúsított tisztelet azokat az előképeket illeti, akiket ábrázolnak”. (A zsinat 1563. december 3-én keltezett rendeletét lásd: Denzinger–Hünemann 2004, 425–426. p.)

6. Szőgyénben mesélik például, hogy a szomszédos bartiak lekaszált szénája a sok esőzés miatt elrohadt, ezért a falu szélén álló *Jánoska* [Nepomuki Szent János-szobor. L.J. megj.] hátára batyut kötöttek, mondván, nem jól vigyázott a szénára, hát mehet (Liszka 2000, 76. p.).

Szlovákia területén is) a vallási áhítat kifejeződésén túlmenően bizonyos szimbolikus térfoglalási tendenciákat is képviseltek. Ez a 18. századi szoborállítási hullám elsősorban az ellenreformáció, valamint a Habsburg-ház érdekeit, hatalmának megerősítését szolgálta. Nepomuki Szent János ekkori plasztikai a győzedelmeskedő római katolikus egyház (egyszersmind a Habsburg dinasztikus törekvések) térnyerését szimbolizálták.

A 20. században viszont, elsősorban a Csehszlovákia megalakulását (1918) követő években ezek a szobrok a hatalmi pozícióba került csehek számára inkább útban voltak: hol azért, mivel azokban bizonyos dinasztikus, jelesen a Habsburg-törekvések jelképeit látták, hol azért, mert egyszerűen vallási szimbólumként nem tudták őket elfogadni. Az országszerte (spontán vagy szervezett módon) ledöntött, megcsonkított Nepomuki Szent János-szobrok ekkor egy impériumváltás jelképeivé is lettek. Ezekről a helyi lapokban általában jelentek is meg tudósítások, híradások, amikből az derül ki, hogy ennek a szobortípusnak a rongálása valószínűleg korántsem volt olyan mértékű, mint amit a cseh országrészekben elkönyvelhetünk. Másrészt ezek a hírlapi cikkek általában arról is tájékoztatnak, hogy a lerombolt szobrokat nagyon sok esetben a helyiek szinte azonnal rendbe hozták, újra felállították. A pontos képhez pedig ez is – ha úgy tetszik, az érem másik oldala is – hozzátartozik.

Felhasznált irodalom

- Belting, Hans 2000. *Kép és kultusz. A kép története a művészet korszaka előtt*. Budapest, Balassi Kiadó.
- Bukačová, Irena 2006. Nejspíše to začalo rokem 1859. In Hájek, Tomáš–Bukačová, Irena: *Příběh drobných památek. Od nezájmu až k fascinaci*. H. n., Studio JB, 13–18. p. /Krajina domova, 1./
- Csáky Károly 2011. *Szagrális emlékeink nyomában IV*. Dunaszerdahely, Lilium Aurum.
- Denzinger, Heinrich–Hünemann, Peter 2004. *Hitvallások és az egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai*. Bányterenyé–Budapest, Örökmécs Kiadó–Szent István Társulat.
- Filep Tamás Gusztás 2010. *Főhatalomváltás Pozsonyban 1918–1920. Események, történések egy hírlap közleményeinek tükrében*. Pozsony, Kalligram /Pozsony város történeteij/
- Gamboni, Dario 1998. *Zerstörte Kunst. Bildersturm und Vandalismus im 20. Jahrhundert*. Köln, DuMont.
- Greyerz, Kaspar von 2000. *Religion und Kultur. Europa 1500–1800*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht.
- L. Juhász Ilona 2010. *Neveitek e márványlapon... A háború jelei. Adalékok a világháborús emlékek etnológiai szempontú értelmezéséhez*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet /Jelek a térben, 3./
- Kretzenbacher, Leopold 1977. *Das verletzte Kultbild: Voraussetzungen, Zeitschichten und Aussagewandel eines abendländischen Legendentypus*. München, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften.
- Lipták, Lubomír 2000. Helycserek a piedesztálon. In uő.: *Száz évnél hosszabb évszázad. A történelemről és a történetírásról*. Pozsony, Kalligram, 244–292. p.
- Liszka József 2000. *Állított keresztényi buzgóságbul. Tanulmányok a szlovákiai Kísalföld szagrális kisemlékeiről*. Dunaszerdahely, Lilium Aurum.
- Liszka József 2002a. *A szlovákiai magyarok néprajza*. Budapest–Dunaszerdahely, Osiris–Lilium Aurum /Osiris tankönyvek/

- Liszka József 2002b. Szakrális Kisemlék Archívum. A szabadtéri szakrális kisemlékek dokumentálása a Fórum Társadalomtudományi Intézet komáromi Etnológiai Központjában. *Gömörország*, 3. évf. 3. sz. 38–41. p.
- Liszka József 2002c. Adalékok Nepomuki Szent János ikonográfiájához. *Acta Ethnologica Danubiana* 4, 11–22. p.
- Olay Ferenc 1930². *A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken 1918–1928. A magyar kultúra válságos évei 1918–1927 második, átdolgozott és bővített kiadása.* Budapest, Magyar Nemzeti Szövetség.
- Stein, Karl 2003. *Flurdenkmäler unserer Heimat. Streifzüge im Lausitzer Gebirge und in der Böhmisches Schweiz.* Böblingen, Niederland-Verlag /Niederlandhefte 24./
- Végh László összeáll. 2003. „Vésd szoborba alakját...” *Kossuth-szobrok a szlovákiai magyarok emlékezetében.* Dunaszerdahely, Liliium Aurum.
- Wick Béla 1923. *Kassa város katolikus műemlékei. Templomok, kápolnák, szobrok, keresztek, harangok.* Košice, k. n.
- Wick Béla 1941. *Kassa története és műemlékei.* Kassa thj. sz. kir. város közönsége.

JÓZSEF LISZKA

ST. JOHN OF NEPOMUK AND THE SYMBOLIC SPACE. CHANGES OF THE „MESSAGES” OF SMALL SACRED RELICS TYPES

Besides the expression of a religious devotion, the sculptures and patrociniás of St. John of Nepomuk (1729) represented trends of a certain symbolic space reservation throughout Central Europe (within that also on the territory of the present Southern Slovakia). This wave of statute erection in the 18th century served first of all to the strengthening of Counter-Reformation and the interests and power of the Habsburgs. The sculptures of St. John of Nepomuk from this period symbolized the expansion of the victorious Roman Catholic Church (and, at the same time, the dynastic ambitions of the Habsburgs). In the 20th century, first of all in the years following the establishment of Czechoslovakia (1918), these sculptures became rather a burden for the Czechs in power: sometimes for the reason that they saw symbols of certain dynastic ambitions in them, namely that of the Habsburgs, or simply because they could not accept them as religious symbols. The demolished (spontaneously or in an organized way) and mutilated sculptures of St. John of Nepomuk had also become a symbol of the change of empires throughout the country. The current study presents additives to these phenomena related to Southern Slovakia, uncovered from the contemporary local and regional papers.